

Фатво берувчидан далил талаб қилиш

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Алҳамду лиллах, вас-солату вас-саламу ала росулиллах...

Ҳар бир мусулмон киши ўз динини далиллари билан ўрганишга интилмоғи лозим. Толиби илм имкон қадар кўр-кўронга тақлид қилишдан сақланмоғи ва ҳар бир шаръий масалани ўз далиллари билан билишга ҳаракат қилмоғи лозим. Бугунги қунда ўзини илм аҳлидан санаган баъзи «муфтий»лардан фатво сўралса, сўнгра масаланинг ҳукмини ўз далиллари билан айтишини талаб қилинса, «муфтий» толиби илмнинг бу ишини «одобсизлик» деб номламоқда. Аслида, шак-шубҳа йўқки, бу иш ўз амалларида китобу суннатта тобеъ бўлишни истаган ҳар бир мусулмон интилиши керак бўлган, шариати исломийяда матлуб саналган амалларданdir.

Чунончи бу борада Шавконий раҳимаҳуллоҳ бундай дейдилар:

«Ҳамонки, оми одам олимдан, амали суст эса комилдан фатво сўраши лозимлиги ҳал бўлган масала экан, шуни ҳам билмоқ керакки, бирор масалада фатво сўровчи киши фатвони дину диёнати, адолати ва ўзининг камоли тақвоси билан танилган ҳамда китобу суннат олими бўлиш бир қаторда улардаги нусусларни¹ тўлақонли равишда тушунишга кўмак берувчи бошқа билимларни ҳам пухта эгаллаган аҳли илмлардан сўрамоги керак. Токи, шундай кишилар у ёки бу масалада уни ҳаққа далолат қилиб, тўгри йўлга йўллаб қўйисинлар... Шунингдек, киши фатво сўрап экан, Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг китобидаги ёхуд Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳадисларидаги ўз муаммосига тааллукли бўлган далилни ҳам сўраши мақсадга мувофиқдир. Шундай қиласа, ҳақни ўз манбаъсидан, ҳукмни ҳам ўз ўрнидан олган бўлади ҳамда китобу суннатдан далилга асосланмаган – қайсики, унга муккасидан кетган киши шариатга мухолиф, ҳаққа қарама-қарши бўлган хатоларга тушиб қолиши хавфидан омонда бўлмайдиган – раъидан беҳожат бўлади» («Иршодул фуҳул» (Буюкларга иршод): 450-451).

Ибн Салоҳ эса «Адабул муфтий вал мустафтий» («Фатво берувчи ва фатво сўрагувчининг одоби», 171-бет) номли китобида бундай дейди:

«Самъоний айтиб ўтганки, фатво сўровчи киши эҳтиёт юзасидан ҳамда кўнгли хотиржам бўлиши учун муфтийдан далил талаб қилиши ман этилмайди. Ўз навбатида муфтий (бирор масалада фатво берувчи) ҳам агар сўralаётган масаланинг ҳукми қатъий бўлса унинг далилини эслатиб қўймоги лозим. Башарти, масаланинг ҳукми қатъий бўлмаса у ҳолда муфтий ижтиҳод қилишга эҳтиёж сезгани ва бу ижтиҳоднинг икир-чикирларини англаб етишдан омий ожизлик қилиши туфайли айтган фатвосига доир далилни эслатиши зарур бўлмайди. Аллоҳ тўгрисини билгувчироқдир».

Аллоҳ таоло бизни ва сизларни фойдали ва мустаҳкам илмга ва давомий солиҳ амалларни қилишга муваффақ қиласин.

¹ Нусус – Куръон ва суннатдаги далиллар.